

Ortodox hitre térő lipcsei ruszinok és az egyház

Társadalom- és Kultúrakutató Hallgatók I. Multidiszciplináris Konferenciája

Társadalmi és kulturális konfliktusok, válsághelyzetek

Témavezető:

Prof. Dr. Keményfi Róbert

Egyetemi tanár

DE BTK Néprajzi Tanszék

Készítette:

Kádár Anna Katalin

DE BTK III. évfolyam

Történelem (BA) – Néprajz (minor)

Korábbi kutatások
eredményei

Források és módszertan:
történeti antropológia;
mikrotörténet

Fogalomtörténeti
megközelítés és
diskurzuselemzés

1.) Bevezetés

2.) Máramaros
vidéke a
századfordulón

3.) A lipcsei
áttérések

4.) Az ortodox
hitre térés
folyamata és
közösségteremtő
szerepe Lipcsén

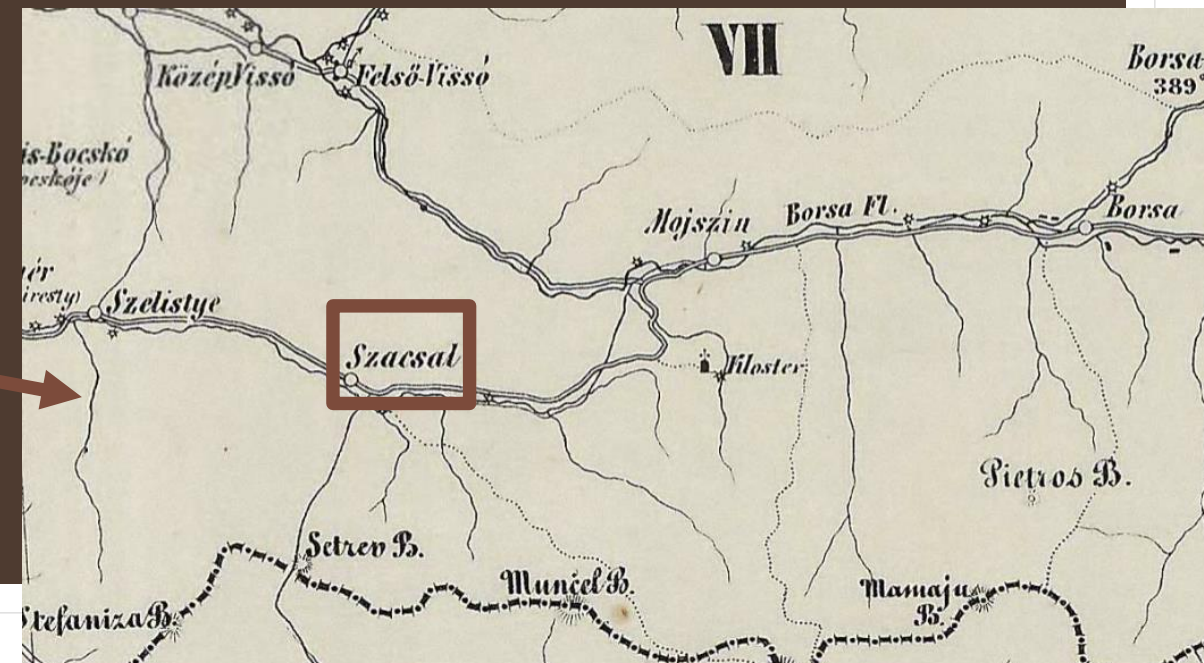
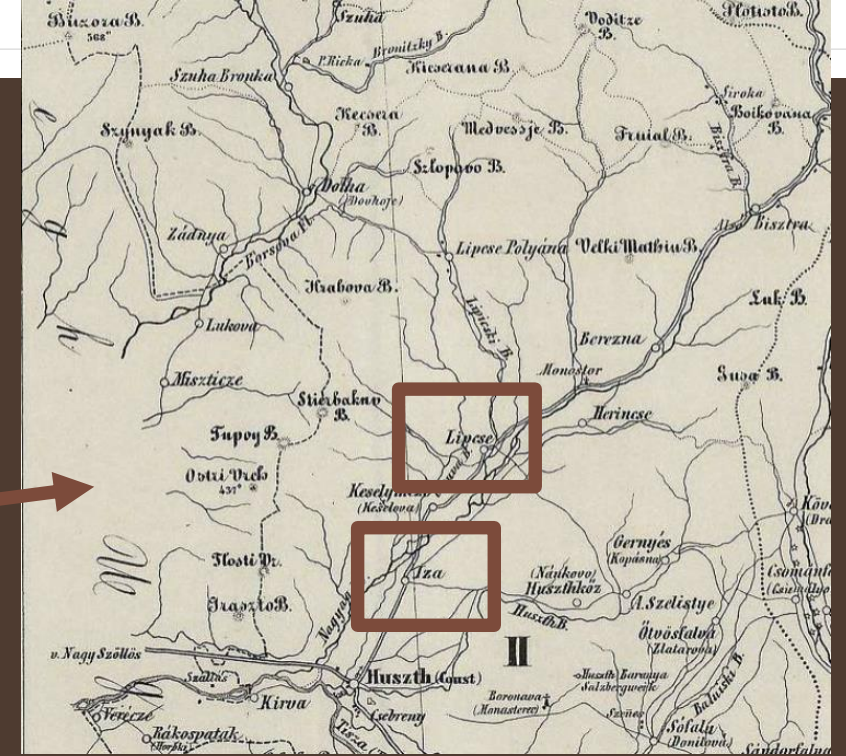
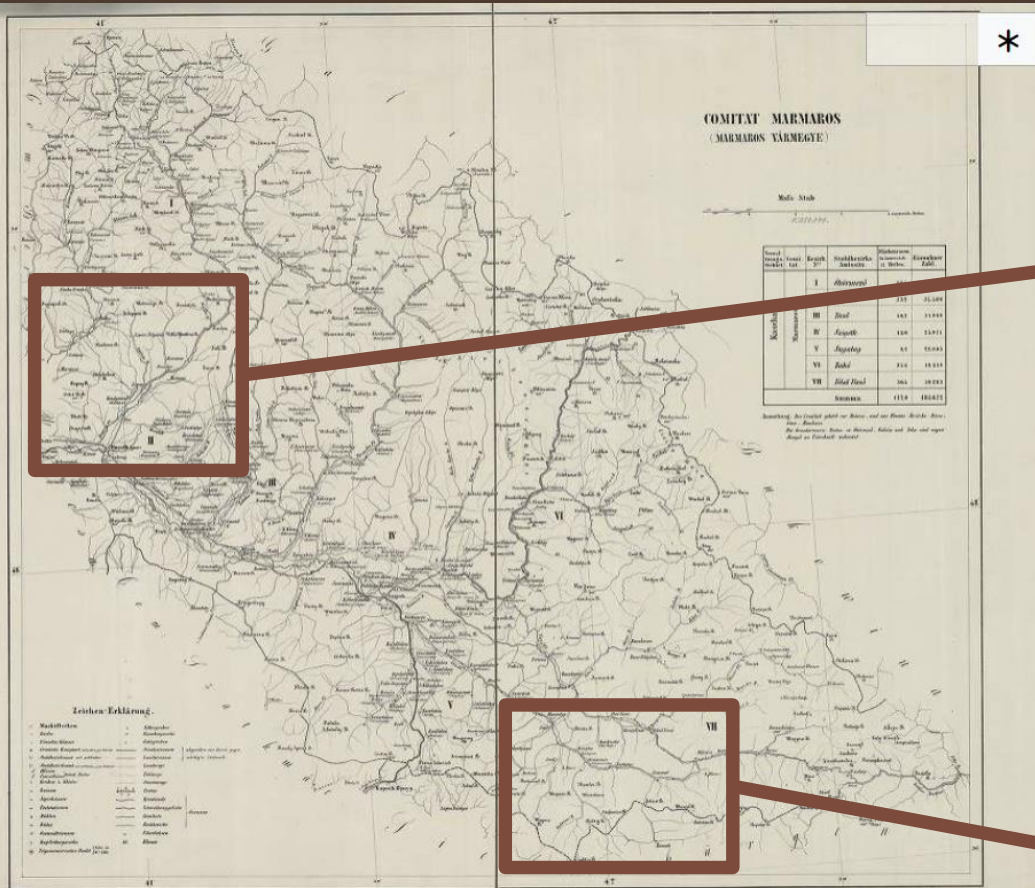
Mindennapok és
kihívások: vasút, járvány,
árvizek, **művelődési
viszonyok**

Szacsal, Iza és **Lipcse** a
népszámlálások tükrében

Az olvasás
kultúrszociológiai szerepe

Korábbi kutatások eredményei és további lehetőségek

Máramaros vármegye (1899)

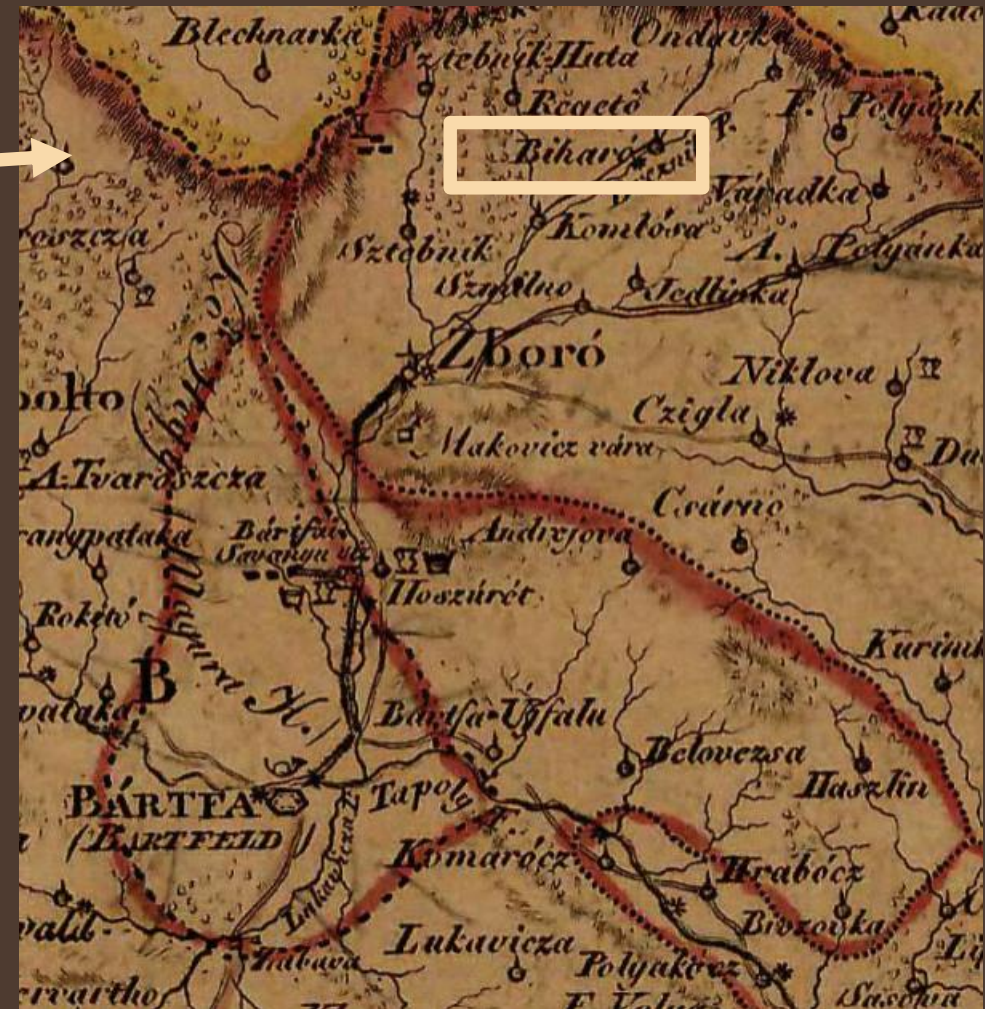
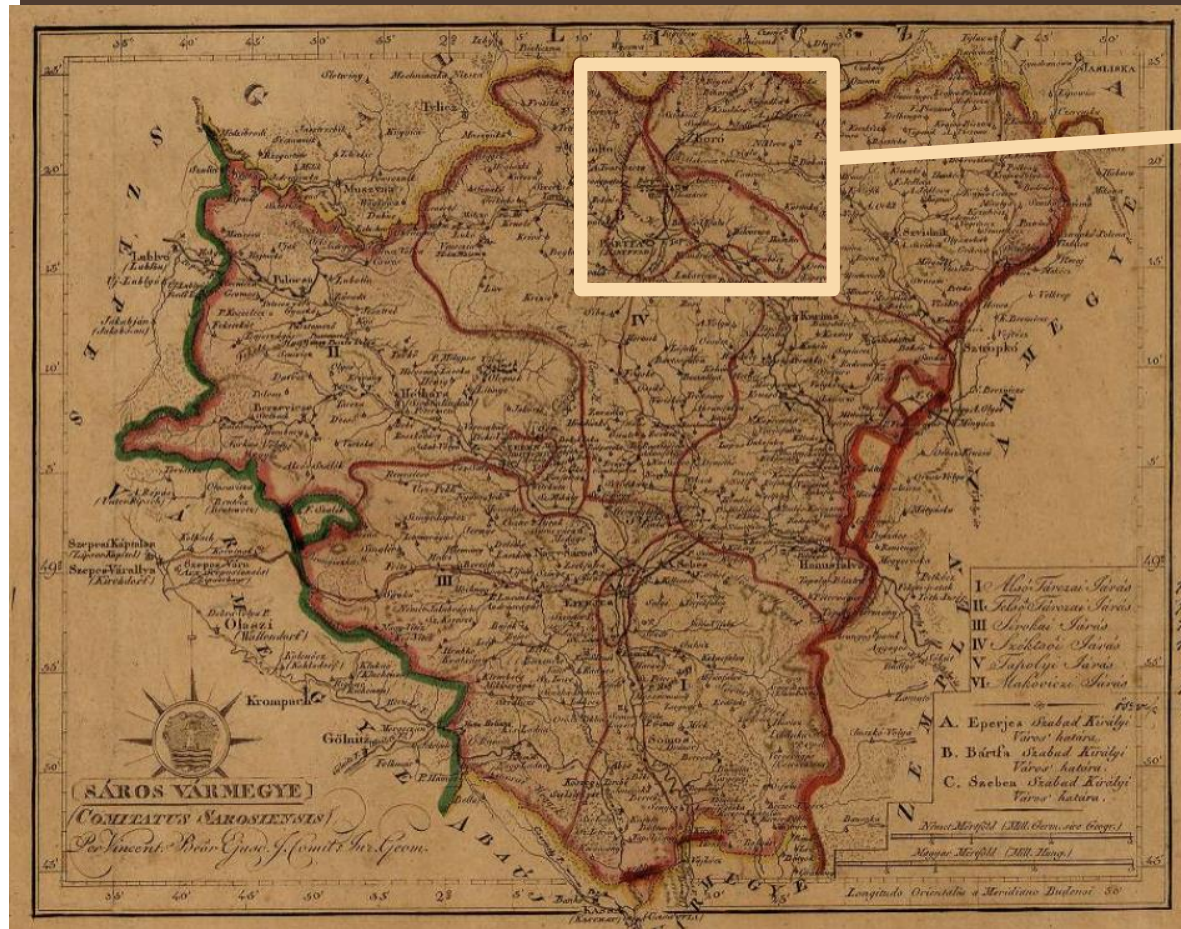

Bereg vármegye (19. század)

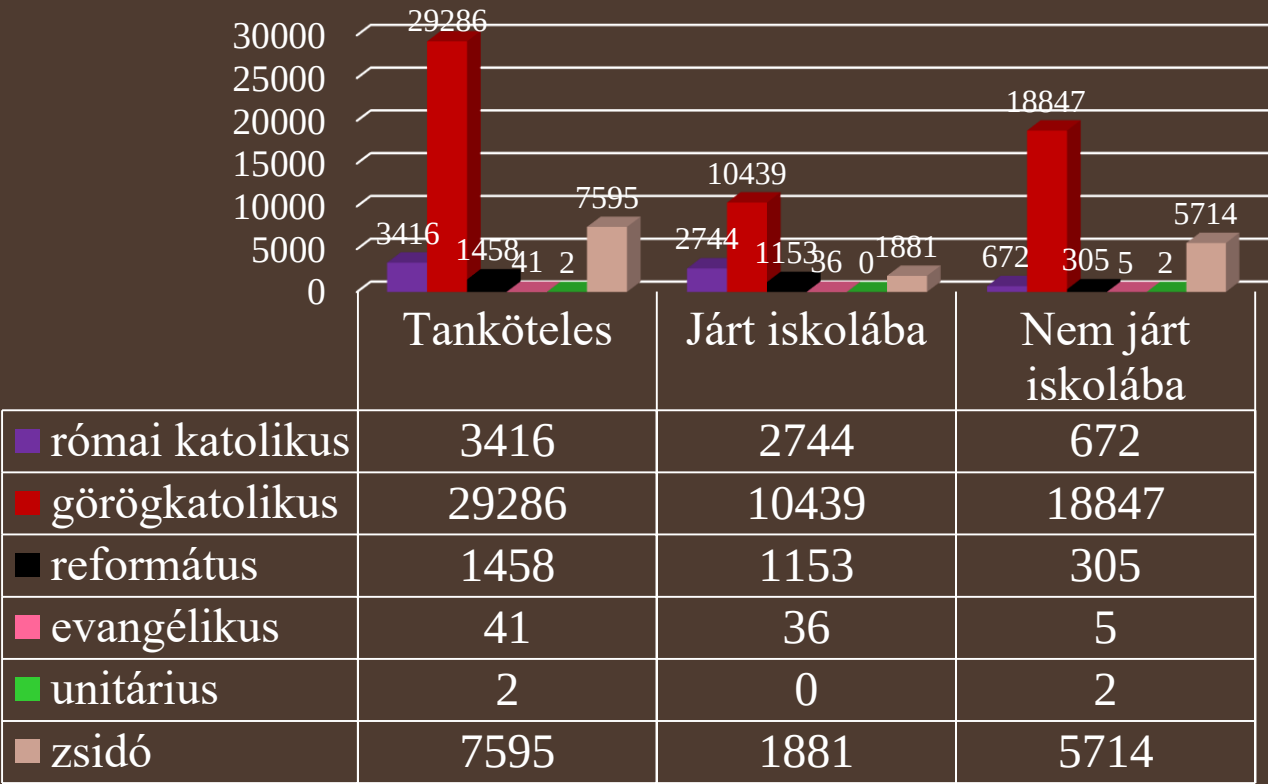

Korábbi kutatások eredményei

Sáros vármegye (19. század)

Művelődési viszonyok
1887 – 1888

ortodoxok – nem szerepelnek a forrásban (!)

Kik az áttérők?

- ❖ Lipcsén 1910-ben 3089-en éltek
- ❖ 158-an csatlakoztak az ortodoxiához (Motiu Aurél görögkeleti lelkész 1912. november 26-án tájékoztatta a miskolci polgármestert; Nagy Ferencet)

Férjezett nő	Özvegy nő
69	11

Férfi	Házass férfi	Özvegy?
78	69	11

A kezdetek

❖ Stefán Emil görögkatolikus lelkész levele a vikáriusnak (Lipcse, 1912. augusztus 27.)

„Kérem, kegyeskedjék a hatóságoknál keresztülvinni azt, hogy *tiltott összejöveteleket* még egyházi tennivaló dolgokban, tehát *imádkozás* [...] *vecsernye, mise* címén sem lehessen tartani magán házaknál; már *izai mintára* kezdenek *misézni, miroválni* stb és a hatóságoknak tett jelentésem dacára még nem voltak úgy megbüntetve, hogy többet azt ne tegyék; mindegyik csak úgy kétszer-háromszor fölirták őket a csendőrök. Számuk: 50 körül még eddig! A vezetők [...], a követőik az *eretnekség minden fajtájában benn vannak, hitük nem egyféle és ingatag erősen és itatnak.*”

❖ Stefán Emil Máramarosi Királyi Ügyészségnek írt levele (Lipcse, 1912. október 15.)

„15-20-40-es csoportokban állják utját papjainknak, hanem 150-es csoportokban *botrányt inscenirozva Vasár és ünnepnapon a templom udvarán csinálnak éktelen lármát*”

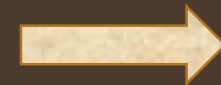
„hangoskodni szerető *asszonytömeg,*”

„az izgatás a «pápista» hittel csak *lepel, orosz «rubelek» járnak a vidéken, orosz kopékák járnak Lipcsén*”

A könyvek és olvasóik

❖ propagandairatok vagy hittérítés – Stefán Emil Királyi Ügyészségnek címzett levele (1912. október 15.)

- ❖ politikai tematika nem elsődleges
- ❖ uralkodócsalád tagjai – isteni entitású személyként ábrázolva
- ❖ a modern értelemben vett politikai szegmens nem érvényesül
- ❖ imák a cári család egészségéért
- ❖ dicsőítő fohászok, könyörgő énekek
- ❖ szentisztelettel összefüggő előírások

A vallási – kulturális orosz beavatkozási kísérletet bizonyítja, de nem árul el semmit a következményeiről.

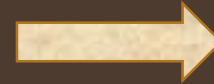

Balás Pál vizsgálóbíró
nem fordította le orosz
nyelvről magyarra

3089 lipcsei lakos közül
253 tud írni és olvasni

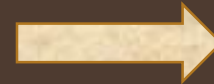
A „propagandairatok” a tiltott szertartások kontextusában

❖ a felekezetváltó ruszinok többsége nem tudott írni és olvasni

kommunikációs eszköz hiánya

❖ a felekezetváltásban nagy szerepe volt az olvasásnak

prédikációjellegű felolvasások az áttérők otthonában (Vakaró Stefán vallomása)

az olvasás a szóbeli kultúrába illeszkedett

az olvasás kollektív tapasztalat volt

az áttérésben vezető szerepet betöltők tudtak olvasni

közösségteremtő szerepük volt sorsközösség

Barátság - Alekszander Korpács
galíciai ortodox hívő Szimulik
Demeter izai áttérőnek írott
levele

❖ orosz identitás összetettsége

„Én soha el nem felejttem önt, mint *orosz vére*met.”
ellenségeitek megszűnnek az oroszokat *sanyargatni*

❖ szabad vallásgyakorlat – a vallás a magánélet része

„[...] ma az ausztriai alkotmány szerint szabadon lehet az ember akár orosz
právoszlávnoj, akár német, cseh, lengyel, magyar vagy akár felekezetenélküli
azaz vallásnélküli, csak legyen hűséges állampolgára az osztrák
monarchiának.”

❖ az oktatás fontosságának elismerése

„Ha gyermekeiket iskolába adják akár a galíciai vagy bukovinai vagy cseh
iskolába, akkor gyermekeikből hasznos polgár lesz.”

❖ hittérítés/propaganda terjesztésének módja

„Küldök önnek egy csomag újságot keresztkötésben [...]”

Források

❖ Levéltári források

- ❖ HU-MNL-HBML-VII.2.b. Polgári és büntetőperes iratok, 1911-1949 (Állag) Polgári és büntetőperes iratok, B 1756/1912 skizmaper anyaga (Máramarosszigeti Királyi Törvényszék)
- ❖ HU-MNL-OL-P 1083-I.-38.-XCVI. Tisza (Máramarossziget), 1911-1919 (Altétel)
- ❖ Zagróczky Gyula királyi tanfelügyelő: *Jelentés Máramaros vármegye népoktatásának 1887-8. évi állapotáról.* (Felolvasott a vármegyei közigazgatási bizottságnak az 1889. évi február 9-én tartott ülésén.) Máramarossziget, Máramarosi Részvénytársaság, 1889. január 28.

❖ Népszámlálás

- ❖ Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal: Az 1881. év elején végrehajtott népszámlálás főbb eredményei megyék és községek szerint rendezve, II. kötet. Budapest, Pesti Könyvnyomda –részvény-társaság. 1882. 164 – 168. o. [https://library.hungaricana.hu/en/view/NEDA_1881_02/?pg=0&layout=s] [2023. 11. 11.]
- ❖ Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal: A Magyar Korona Országában az 1891. év elején végrehajtott népszámlálás eredményei. 1. rész. Általános népleírás 11 grafikai táblázattal. Budapest, Pesti Könyvnyomda –részvény-társaság. 1893. [https://library.hungaricana.hu/hu/view/NEDA_1891_01/?pg=46&layout=s] [2023. 11. 11.]
- ❖ Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal: A Magyar Szent Korona Országainak 1900. évi népszámlálása. Hetedik rész. A népesség foglalkozása a főbb demográfiai adatokkal egybevetve. Budapest, Athenaeum Irodalmi és nyomdai r-társulat nyomása. 1906. 298 – 305. o. [https://library.hungaricana.hu/en/view/NEDA_1900_07/?pg=26&layout=s] [2023. 11. 11.]
- ❖ Országos Magyar Királyi Statisztikai Hivatal: A Magyar Szent Korona Országainak 1910. évi népszámlálása. Első rész. A népesség fő adatai községek és népesebb puszták, telepek szerint. Budapest, Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság, 1915. 234 – 235. o.; 298 – 305. o. [https://library.hungaricana.hu/en/view/NEDA_1910_01/?pg=365&layout=s&query=Lipcse] [2023. 11. 11.]

Források

❖ Sajtóforrások

- ❖ *Budapesti Hírlap*, 1894. 10. 27. 14. évf. 297. sz.; 1897. 4. 2. 17. évf. 92. sz.; 1909. 3. 9. 57. sz.; 1910. 12. 31. 30. évf. 311. sz.
- ❖ *Délmagyarország*, 1912. 4. 10. 3. évf. 83. sz.
- ❖ *Dunántúl*, 1914. 6. 3. 124. sz.
- ❖ *Népszava*, 1912. 9. 24. 40. évf. 226. sz.
- ❖ *Pesti Hírlap*, 1912. 4. 9. 34. évf. 85. sz.
- ❖ *Pesti Napló*, 1894. 7. 19. 45. évf. 198. sz.; 1894. 10. 27. 45. évf. 297. sz.
- ❖ *Világ*, 1914. 12. 30. 4. évf. 307. sz.

❖ Térképek

- ❖ Bereg vármegye [B IX a 1493] [<https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/1004/?list=eyJxdWVyeSI6ICJCZXJlZyB2XHUwMGUxcm1lZ3llIn0>] [2024. 3. 11.]
- ❖ Máramaros vármegye [B IX a 1899.] [<https://maps.hungaricana.hu/hu/HTITerkeptar/1333/view/?bbox=304%2C-3258%2C3956%2C-1765>] [2023. 11. 11.]
- ❖ Sáros vármegye [S_12_-_Div._XII._-_No._18.] [<https://maps.hungaricana.hu/hu/MOLTerkeptar/4940/view/?bbox=-2501%2C-4161%2C7830%2C63>] [2023. 11. 11.]